

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 9/2 2020 s. 769-794, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA SOSYAL DEĞERLERİN GÖRÜNÜMÜ

Mehmet TEMİZKAN*

Ebru YIRTICI**

Ayşegül ERGÜN***

Geliş Tarihi: Ekim 2019

Kabul Tarihi: Mayıs, 2020

Öz

Bu araştırmanın amacı Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde sosyal değerlerin dağılımını tespit etmektir. Araştırma betimsel nitelikte bir çalışmadır. Araştırmanın veri kaynağını, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 2018-2019 eğitim öğretim yılında ortaokullarda okutulmak üzere tavsiye kararı alınan Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırmaya konu olan 7 ders kitabından toplam 168 okuma metni sosyal değerler açısından değerlendirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak 20 maddelik bir sosyal değerler listesi kullanılmıştır. Araştırmada verilerin toplanması amacıyla okuma metinlerindeki ifadelerle sosyal değer eşleştirmeleri yapılmıştır. Daha sonra ders kitaplarındaki okuma metinleri değerlendirilmiş ve sosyal değerler tespit edilmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre 5. Sınıf MEB yayınları ders kitabında 33; 6. Sınıf MEB yayınları ders kitabında 19; 6. Sınıf Eksen yayınları ders kitabında 45; 7. Sınıf MEB yayınları birinci ders kitabında 15; 7. Sınıf MEB yayınları ikinci ders kitabında 20; 7. Sınıf Ders Destek yayınları ders kitabında 19; 8. Sınıf MEB yayınları ders kitabında 55 sosyal değer bulunmaktadır. Buna göre en fazla sosyal değer 8. Sınıf MEB yayınları ders kitabında (f=55); en az sosyal değer ise 7. Sınıf MEB yayınları birinci ders kitabında (f=15) yer almıştır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal değerler, Türkçe, ders kitapları.

THE EVALUATION OF SOCIAL VALUES IN TURKISH TEXTBOOKS

Abstract

The aim of this study is to determine the distribution of social values in the texts in the secondary school Turkish textbooks. The research is a descriptive study. The data source of the research consists of Turkish textbooks, which were recommended by the Ministry of National Education Board of Education which is and Training in 2018-2019 academic year. Of the 7 textbooks, which is subject to the research, a total of 168 reading texts were evaluated in terms of social values. In the study, a list of social values consisting of 20 items was used as a data collection tool. In order to collect data, expressions in reading texts were matched with social values. Then, reading texts in the textbooks were evaluated and social values were

* Prof. Dr. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, mtemizkan@mku.edu.tr.

** Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yirticiebru39@gmail.com.

*** Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, aysegul.9638@gmail.com.

determined. According to the results obtained in the research, 5th Grade MEB publications have 33; 6th grade Ministry of National Education textbook 19; 6th Grade Axis publications in the textbook 45; In the first textbook of 7th grade MEB publications 15; In the second textbook of 7th grade MEB publications 20; in the 7th Grade Course Support publications contain 19; There are 55 social values in the textbook of 8th grade MEB publications. According to this, the highest social value in the 8th Grade MEB publications textbook ($f = 55$); the least social value was in the first textbook ($f = 15$) of the 7th grade MEB publications.

Keywords: Social values, Turkish, textbooks.

Giriş

İnsanlık tarihiyle yaşıt olan değer kavramı geçmişten bugüne davranışları, düşünceleri, algıları, tutumları vb. şekillendiren ve bireyin iç dünyası ile çevresi arasındaki uyumu sağlayan önemli referanslardan biridir. Geçmiş bu kadar uzun bir dönemi kapsayan bu kavramın ortak bir tanımına varılmadığı görülmektedir. Değerin toplum ve kültürle göre önem derecesinin farklı olması, aynı zamanda farklı disiplinlerdeki algılanış tarzları bu kavramın tanımlarını çeşitlendirmektedir. Bununla birlikte değer kavramının tanımlarında üzerinde durulan ortak ifadeler bulunmaktadır. Bunların en önemlileri insan ve toplumdur. Örneğin Özensel (2003) değer kavramını “toplumun benimsediği öğelere anlam veren ölçütler” şeklinde tanımlarken Akbaş (2008) “toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini ve kısaca nasıl yaşanılması gerektiğini belirten kavram” şeklinde bir tanım getirmektedir. Bu tanımlardan hareketle “değer” kavramının birey ve toplum odaklı bir kavram olduğu ifade edilebilir. Türk’e göre (2009, s. 2) değer “toplumun içerisinde yaşayan bütün bireylerce doğru olduğu kabul edilen standartlar olup, değişimi uzun zaman içerisinde olan, toplumun bireylerinden yapılmasını istediği davranış ve uygulamalardır. Bu tanımda da toplum ve ortak yaşam kavramlarına vurgu yapılmaktadır. Buna göre değerler bir topluma aidiyet bağlarıyla mensup olan bireylerin toplumsallaşmaları, ortak yaşamın standartlarını öğrenmeleri ve bu standartları el birliğiyle daha ileriye taşımaları gibi konularda belirleyici bir özellik ve rol üstlenmektedir. Bulut (2011, s. 21) bu düşünceyi destekleyen tanımında değer kavramını “İnsanın hayata dair karar vermesinde, gelişen olaylar karşısında yorum yapmasında, çevresinde kendini etkileyen durumlar hakkında hüküm vermesinde ona yol gösteren, dayanak sağlayan inanış unsurları” şeklinde ele almaktadır. Tanımlarda üzerinde durulan başka bir nokta da “değer”in içsel bir kavram olduğu düşüncesidir. Demircioğlu ve Tokdemir (2008) bu noktaya vurgu yaparak değeri “Duyuşsal alan içerisinde yer alan, düşünce ve eylemlerimizi etkileyen, onlara yön veren zihinsel olgular.” olarak tanımlamaktadırlar. Bu tanıma göre değer, insanın duyuşsal alanında yer almaktadır. Birey tarafından içselleştirilmiş, benimsenmiş olan değerler içten dışa doğru bir yol izlemektedir. Kişinin iç dünyasından hareketle dış dünyasını şekillendiren değerler belli ölçütler çerçevesinde; davranış sergilemesini, bir söz söylemesini, kendisine yönelik eylemlere dönüt vermesini sağlamaktadır. Değer tanımlarının ve bu alandaki çalışmaların geçmişi oldukça eskidir. Değeri, hedeflerin seçimi ve nesnelere değerlendirilmesinde bir ölçüt; belirli davranış kuralları; motivasyon sağlayan bir yapı; insanlar arasında kabul edilmiş görüş, düşünüş, davranış ve kurallar (Lautmann, 1969; Rokeach 1970; Schwartz 1980; Windows, 1985, akt. Bilis, 2011) olarak ortaya koyan tanımların tarihî geçmişlerine bakıldığında yarım yüzyıllık bir dönemi kapsadığı görülmektedir.

Değerlerin Önemi ve İşlevi

Doğumuyla birlikte sosyal bir yaşama adım atan her bireyin toplum içinde sağlıklı, dengeli ve huzurlu bir hayat sürdürmesi önemli bir hak ve beklentidir. Duyuşsal olarak sınırları bu çerçevede çizilebilecek olan yaşamın bazı temel belirleyicileri ve dinamikleri bulunmalıdır. Bu noktada değerler devreye girerek birey ve toplum hayatını karşılıklı olarak düzenler ve dengeli bir hayatın temellerini atar. Bu açıdan bakıldığında değerler, bireylerin iyi karakter özelliklerine sahip olmalarını sağlayan, toplumsal hayatın karmaşa ve huzursuzluktan uzak bir şekilde devam etmesine yardımcı olan önemli bir rol üstlenmektedir. Bolat (2013) toplum hayatının sağlıklı bir şekilde sürdürülmesindeki önemine işaret ederek değerleri, toplumları özelleştiren bir araç olmakla birlikte toplumların devamını sağlayan en önemli unsur olarak görmektedir.

Değerlerin önemi ve yerine getirdiği işlevler birey ve toplum arasında karşılıklı etkileşim bağlamında değerlendirilmelidir. Her şeyden önce birey, değerler sayesinde topluma uyum sağlamak ve ona faydalı hâle gelmektedir. Diğer taraftan toplum, sahip olduğu değerler yoluyla mensubu olduğu bireyleri etki altında bırakarak onların topluma bağlanmasına ve toplumunun kimliğini özümsemesine yardımcı olmaktadır (Bolat, 2013). Buna göre değerlerin işlevi insanlar ve toplumlar arasında kabul gören davranış, duyuş ve düşünüş biçimlerini ortaya koymaktır. Yazıcı (2014), toplumsal yapının ve sosyal ilişkilerin temel bağları olarak sıraladığı iyilik, doğruluk, şefkat, sadakat, vefa gibi değerlerin toplumsal hayatta yaşamayı anlamlı kıldığını ifade etmektedir. Bu yönüyle değerler, toplumdaki ideal düşünme ve davranma yollarını oluşturma işlevine sahiptir. Adeta davranışların sınırlarını çizerek ve insanlara rehberlik ederek toplumun beklentilerini karşılarlar.

Değerlerin önemli bir işlevi de toplumsal kontrol ve yönlendirme aracı olmasından kaynaklanmaktadır. Çavuşoğlu (2017, s. 15)'na göre değerler, önleyici unsur olarak kullanılabilir. Yazılı olmayan kurallara uymayan bireyler, toplumun geneli tarafından kabul edilen değerler yoluyla denetim altına alınabilir. Fitcher (1990, s. 156-157) toplumdaki ideal düşünme ve davranma yollarının değerler tarafından işaret edildiğini ileri sürer ve toplum tarafından kabul edilebilir davranışın sınırlarının değerler sayesinde çizildiğini vurgular. Böylece kişiler de hareket ve düşüncelerini “en iyi” hangi yolda gösterebileceklerini kavrayabilirler. Bu durum onları “doğru” şeyleri yapmaya yönlendirir. Değerler ayrıca onaylanmayan davranışları engeller, yasaklanmış örüntülerin neler olduğuna işaret eder ve sosyal ihlallerden kaynaklanan utanma ve suçluluk duygularının kolayca anlaşılabilmesini sağlar. Bu işlevler özetlenerek maddeler hâlinde şöyle sıralanabilir:

- a) Değerler, toplumda ideal düşünme ve davranma yollarını gösterirler.
- b) Sosyal rollerin sevilmesinde ve gerçekleştirilmesinde rehberlik ederler.
- c) Kişilerin dikkatini yararlı ve önemli görülen kültür nesnelere üzerine yönlendirirler.
- d) Dayanışma araçları olarak devreye girerler.
- e) Sosyal kontrol araçları görevini yerine getirirler.
- f) Yargılamada birer araç olarak kullanılırlar (Fitcher, 1990, s. 139).

Yukarıda bahsedilen özellikler incelendiğinde değerlerin en önemli işlevinin bireylerin sosyalleşmesi noktasında olduğu anlaşılmaktadır. Toplum, genelin benimsediği değerleri

bireylere aşılıyarak onların diğer bireylerle uyumlu olmasını, iyi, doğru, güzel anlamda seçimler yapmasını sağlamaktadır. Bu durum bireyin toplumsal değerleri içselleştiren, bunları tutum ve davranışlarına yansıtan bir karaktere sahip olmasını beraberinde getirmektedir. Bu noktada değerlerin derin bir işlevinden de söz etmek gerekir. Bu derin işlev toplumsal dayanışmayı sağlamasıdır. İyi karakter özelliklerine sahip olan bireyler arasında ortak bilinçte iyiyi, doğruyu ve güzeli tercih etme eğilimi oluşacağı için son tahlilde toplumsal dayanışmanın varlığı kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Bireylerin hem kendileriyle hem de birbirleriyle uyumlu ve toplumsal dayanışma içinde olduğu bir düzen, toplum yaşantısının sürdürülebilir olmasını sağlayacaktır.

Değerlerin Oluşumu

İnsan, bulunduğu toplum içerisinde bazı durumlara, olaylara verdiği tepkilerle birlikte zamanla belli değer yargılarına sahip olmuştur. İnsan doğasında temelden beri var olan bu değerler bulunduğu coğrafyada ve toplumda oluşup gelişmekte ve değişime uğramaktadır. Değerlerin oluşumunu sağlayan iki temel öge olarak insan ve toplum gösterilebilir.

İnsan ve toplum içe içe olan ögeler olmasına rağmen değer oluşmasına farklı açılardan etki etmektedir. Tuğral'a (2005, s. 26) göre insanda değer oluşumunda dört temel faktör etkilidir. Bunlar; insanın fizyolojik yapısı, insanın duygusal yapısı, insanın toplumsal çevresinin yapısı ve insanın akli yapısıdır. Bolat'a (2011, s. 42) göre ise bir toplumda değerlerin oluşmasında üç unsur ön plana çıkmaktadır. İnsanlar tarafından yapıcı ve yıkıcı tüm özellikleriyle yüzyıllar boyu yaşanmış olan toplumun tarihi, toplum tarafından geliştirilen kültür ve diğer toplumlarla olan ilişki değerlerin oluşmasına etki etmektedir.

Değer özünde insanla birlikte oluşur, topluma yayılarak oluşumunu devam ettirir ve sonucunda da topluma özgü olur. Yazıcı (2014); bu noktaya vurgu yaparak sosyal değerlerin çıkış noktası ve ana kaynağı olarak insan doğasını göstermiş ve insan doğasını aynı zamanda, değerlerin önemli bir bileşeni olduğu gibi toplumsal hayatın ve toplumsal değişim isteğinin de esas kaynağı olarak açıklamıştır.

İnsan bulunduğu toplum içerisinde kendi değer yargıları ile var olur. Aydın'a (2011) göre bu değerlerin, fert ve toplum hayatında belirleyici olan işlevlerini yerine getirebilmeleri için saf biçimlerinden çıkıp toplumsal bir boyut kazanmaları gerekir. Yani soyut bir biçimden somut bir biçime dönüşmesi gerektir. Aydın'a (2011, s. 42) göre soyut olan değerlerin, fert ve toplum hayatında aşamalı olarak, yargılar, normlar, kurumlar ve eylemler şeklinde somutlaştıkları kabul edilmektedir. Bir durum veya olay faydalı, faydasız, iyi veya kötü olarak adlandırılarak o şey hakkında bir yargı bildirilir. Sonrasında bu yargıların kurallaşmasıyla normlar oluşur. Bu norm hâline gelen değerler kurumsallaşarak daha da somut bir hâl alır ve son olarak insanların eyleme dökmesiyle birlikte etkin olmaya başlar.

Değerlerin oluşmasına etki eden sosyal faktörler bulunmaktadır. Özen (2011), çalışmasında bu faktörleri aile, akran ve arkadaş çevresi, kitle iletişim araçları, ekonomi ve kültür olarak açıklamıştır. En temel sosyal kurum olan ailede birey ilk eğitimini alır ve gelenek göreneklerini, toplumsal normları ve değer yargılarını öncelikle burada öğrenmeye başlar. Sonrasında yaşın ilerlemesiyle birlikte birey akran ve arkadaş çevresiyle sosyalleşmeye başlar ve değer oluşumu devam eder. Ekonomi ve medya ise toplum üzerinde etkisi fazla olan unsurlardır. Bundan dolayı da değerlerin oluşum sürecine doğrudan etkisi vardır, denilebilir.

Kültür de değer gibi toplumun oluşturduğu bir olgudur. Bu sebeple kültür ve değerın karşılıklı bir etkileşim içerisinde olduğu ve birbirini etkilediği söylenebilir.

Değerler kavramının önemli bir bölümünü sosyal değerler oluşturmaktadır. Sosyal değerler, bireylerin ortak duygu ve düşüncelerini yansıtan, kuşaktan kuşağa aktarılan; ahlak, inanç, tutum ve ilkelere dayanmaktadır. “Sosyal değerler var olduğu toplum içerisinde bireylerin ihtiyacına göre değişkenlik gösteren ve o ihtiyaç gerekliliğinde ihtiyacın istek derecesini artıran veya azaltan, birey ve toplum menfaatinin göz önünde tutulduğu ve fayda tercihinin ağırlık kazandığı normlar ve davranışlardır” (Akar, 2017, s.110). Sosyal değerler; toplumun fertlerini birbirine yaklaştıran, bir arada tutan, toplumun devamını sağlayan temel yargılar, değerlerdir (TDK, 2019). Sosyal değerler, herkes tarafından gerekli olduğu onaylanmış, çoğunluk tarafından benimsenen ölçü ve standartlardır. Temel ahlaki öğretiler veya inançlar olarak bir toplumun veya grubun varlığını, bütünlüğünü veya işleyişini devam ettirir. Bireysel düşünce ve inançlara bağlı değildir (Atabey ve Ömeroğlu, 2016).

Toplumsal değerler zaman içerisinde kurallara dönüşebilmektedir. Bolat’a (2013) göre sosyal bir varlık olan insanın sosyal yaşam içinde meydana getirdiği değerler sosyal değerleri oluşturmaktadır. Sosyal değerler toplumu oluşturan insanların ilişkilerini düzenleyen kaideler koymaktadır. Bu kurallar toplum yaşamını düzenlemeye yardımcı bir rol üstlenmektedir. Spranger’a göre (2001’den akt. Atabey, 2014, s. 8) sosyal değerlerin temelinde sevginin varlığından bahsedilir. Sosyal değerlerin temelini sevginin, politik değerlerin temelini ise gücün oluşturduğu görülmektedir. Sosyal değerlere sahip bireyler sevgi dışında başka bir gücün etkisini istemezler. Sosyal değerlere sahip bireyler, “Kendisi için bir şey isteyen kimse başkası için yaşayamaz.” ilkesini benimserler. Bireyler için sevginin, en çok önem verilen ve hayatı şekillendiren kavram olduğu, gerçek sevgiye ulaşma ve yakın dostluklar kurmanın amaç olduğu değer alanıdır. Nazik, sempatik, özverili olmak sosyal değeri yüksek kişilerde görülen diğer özelliklerdir (Allport, Vernon ve Lindzey, 1960’dan akt. Sapsağlam, 2015, s. 17-18). Aynı zamanda sosyal değerler birçok toplumsal davranışı şekillendirmektedir. Özellikle kültürlerarası araştırmalarda, sosyal değerler ile refah, sosyoekonomik gelişme, yolsuzluk, rüşvet, şiddet, suç oranları, siyasal rejim, oy verme, demokratikleşme, örgütsel yapılar, liderlik tarzı ve verimlilik gibi çeşitli değişkenler arasında ilişki saptanmıştır (Hofstede, 2001; Inglehart ve Welzel, 2005; Schwartz, 1992). Görüldüğü üzere sosyal değerler, geçmişten bugüne etkileyen ve etkilenen konumundadır. Toplum hayatında bu kadar önemli roller üstlenen sosyal değerlerin bireylere aktarılması ve benimsetilmesi önem taşımaktadır. Bu amaçla kullanılabilecek en önemli ortamlardan biri de eğitimidir. Eğitim sisteminin öğretmen, yönetim, dersler, ders araç gereçleri gibi bileşenlerinin her biri sosyal değerlerin öğrencilere aktarılmasında önemli işlevlere sahiptir. Derslerin sınıf içi etkinliklerinin yürütülmesinde temel araç gereçlerden olan ders kitapları öğrencilerin bu değerlerle tanışmaları için uygun fırsatlar içerir. Türkçe ders kitapları da bunlardandır. Susar Kırmızı’ya (2014) göre fertleri birbirine yaklaştıran, toplumu bir arada tutan ve toplumsal birlikteliğin devamını sağlayan bu değerlerin geliştirilmesinde Türkçe ders kitabında yer alan metinler önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle bu araştırmada Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde sosyal değerlerin kullanılma durumları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve verilerin analizi gibi başlıklar yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde sosyal değerlerin dağılımını tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma betimsel nitelikte bir çalışmadır. Çalışma boyunca belgeler incelenerek var olan durum ortaya konulmaya çalışılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Karasar (2009) var olan belgeleri derinlemesine inceleyerek veri elde etmeyi belgesel tarama olarak tanımlamaktadır. Araştırmada Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 2018-2019 öğretim yılında ortaokullarda okutulması tavsiye edilen Türkçe ders kitapları değerlendirilerek okuma metinlerindeki sosyal değerler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Veri Kaynağı

Araştırmanın veri kaynağını, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 2018-2019 eğitim öğretim yılında ortaokullarda okutulmak üzere tavsiye kararı alınan Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Bu ders kitaplarına ilişkin tablo aşağıda verilmektedir:

Tablo 1: Araştırmanın veri kaynağını oluşturan ders kitapları

Sınıf Düzeyi	Kitap Adı	Yayınevi
5	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı	MEB
6	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı	MEB
7 (Birinci Kitap)	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı	MEB
7 (İkinci Kitap)	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı	MEB
8	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı	MEB
6	Ortaokul Türkçe Ders Kitabı	Eksen Yayınları
7	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı	Ders Destek Yayınları

Tabloda görüldüğü gibi MEB yayınları 5., 6., 7. (iki ders kitabı), 8. sınıf Türkçe ders kitapları ile 6. sınıf Eksen yayınları Türkçe ders kitabı ve 8. sınıf Ders Destek yayınları olmak üzere toplam 7 ders kitabı araştırmanın veri kaynağını oluşturmaktadır. Araştırma boyunca bu ders kitaplarındaki temalar ve okuma metinleri sosyal değerler açısından değerlendirilmiştir. Veri kaynağını oluşturan kitaplardaki temalar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2: Veri kaynağını oluşturan ders kitaplarındaki temalar

5. Sınıf MEB	6. Sınıf MEB	6. Sınıf Eksen	7. Sınıf MEB (Birinci Kitap)	7. Sınıf MEB (Birinci Kitap)	8. Sınıf MEB	7. Sınıf Ders Destek
Çocuk Dünyası	Okuma Kültürü	Erdemler	Erdemler	Duygular	Erdemler	Kişisel Gelişim
Milli Mücadele ve Atatürk	Milli Mücadele ve Atatürk	Milli Kültürümüz	Milli Mücadele ve Atatürk	Milli Mücadele ve Atatürk	Doğa ve Evren	Milli Mücadele ve Atatürk
Erdemler	Bilim ve Teknoloji	Milli Mücadele ve Atatürk	Kişisel Gelişim	Okuma Kültürü	Milli Kültürümüz	Birey ve Toplum
Bilim ve Teknoloji	Erdemler	Çocuk Dünyası	Milli Kültürümüz	Erdemler	Milli Mücadele ve Atatürk	Sanat
Milli Kültürümüz	Doğa ve Evren	Birey ve Toplum	Bilim ve Teknoloji	Kişisel Gelişim	Vatandaşlık	Milli Kültürümüz
Okuma Kültürü	Milli Kültürümüz	İletişim	Okuma Kültürü	Milli Kültürümüz	Sağlık ve Spor	Zaman ve Mekân
Sağlık ve Spor	Sağlık ve Spor	Doğa ve Evren	Doğa ve Evren	Sağlık ve Spor	Sanat	Erdemler
Doğa ve Evren	Birey ve Toplum	Bilim ve Teknoloji	Zaman ve Mekân	Sanat	Bilim ve Teknoloji	Hak ve Özgürlükler

Tabloda görüldüğü gibi Türkçe ders kitaplarında 8'er tema kullanılmıştır. Bu temalardan Türkçe Dersi Öğretim Programı gereğince Erdemler, Milli Kültürümüz, Milli Mücadele ve Atatürk temaları her ders kitabında kullanılmış, geriye kalan 5 tema da kitap yazarlarınca yine ders programının önerdiği temalar arasından seçilmiştir. Araştırmaya konu olan ders kitaplarındaki metinler aşağıdaki tabloda verilmektedir:

Tablo 3: Veri kaynağını oluşturan metinler

5. Sınıf MEB	6. Sınıf MEB	6. Sınıf Eksen	7. Sınıf MEB-1	7. Sınıf MEB-2	7. Sınıf Ders Destek	8. Sınıf Ders Destek
Oyuncak Çocukluk Ben Bir Çınar Ağacıydım	Bu da Benim Öyküm Arıyorum Canım Kitaplığım	Forsa Kaynatılmış Tohum Ceylana Yardım Edenler	Arıların İlhamı Munise Dostluk	Bir Dünya Düşünürüm Çiçek Dürbünü Ana İşsiz Kalınca	Mor Salkımlı Ev Sevgi Kurtaracak Bizi Kırmızı Pabuçlar	Benlik Üzerine Martı Acele Karar Vermeyin
Bilmeyen Var Mı? Mustafa Kemal'in Kağnısı 15 Temmuz	Türk Askerinin Cesareti Yaşlı Nine 15 Temmuz	Nevruz Türküler Dolusu Boş Bir Kümes..	Vatan Destanı Ordular İlk Hedefiniz Öğretmeninizden..	Atatürk'ü Gördüm.. Mürefteci Kadınlar.. Sığırtmaç Mustafa..	Yer Çekimsiz Yaşam Rüzgâr Yeşil Gözlü..	Vatan yahut Silistre O Geliyor İstiklal Madalyası
Güvercin Karagöz ile Hacivat Püf Noktası	Aziz Sancar İnsanlar Zamanı... Teknoloji Bağımlılığı	Atatürk Orman Çiftliği Atatürk Geometri.. 30 Ağustos	Barış Manço Sol Ayağım İnsanlarla Geçinme..	Okumanın İşlevi Kitaplarla Kurulan Dostluk Okumak Düşünmek İçindir	Ülkem'in Renkli.. Dünyayı Güldüren Adam Bayrak	Faydalı Bir İş.. Gurbet Türkçenin Güzelliği
Uzayda Bir Gün Sarımsak Soslu Makarna Bir Dâhiyle Konuşmak	Vermek Çoğalmaktır Sevgi Diyen Çağlar Aşar Gümüş Kanat	Nasreddin Hoca Fıkraları Ben Kimim? Bilmece	Türk Mutfak Kültürü.. Ben, Mimar Sinan Türkiye'm..	Tahta Bisiklet Kurbağayla İki Ördek Kızgın Bir Lira	İstanbul Liseli.. Atatürk'ün Kişiliği.. 15 Temmuz..	Sanat Mikro Minyatür Selimiye Camii
Anadolu Sevgisi Forsa Tamburi Cemil Bey...	Merak Ettiklerimiz Afyon Su Kirliliği	Birlikte Geri Kazanım Ömür Törpüsü	Piri Reis 2100'deki Yaşam.. Yeni Dünya	Adımı Göklere.. Başarıya Gitmek.. A Harfi	Ak Sakallı.. Sorumluluklarımız Harman Yerde	Anadolu Uygarıkları Burada Dur Ergenekon Destanı
Okuma Kitaplarım Kitabın Serüveni Karikatür	Anadolu Tarhananın Öyküsü Ana Dili	Güler Yüz.. Teknolojik Bayram.. Pulsuz Dilekçe	Okumak Deyince Divan-ı Lügat.. Okumak Ayrıcalıktır	Yusufoçuk Karagöz Nedir? Anadolu'da Kilim Demek	Gool! Benim Adım.. Yeterli ve Dengeli Beslenme	Kalbin Sesi Geçen Zaman Değirmende Döner Taşım
Anadolu'nun Cirit Oyunları Sağlıklı Yaşıyorum Cazgır	Bisiklet Zamanı Yemek, İçmek ve Sindirmek Obezite Hakkında..	Uzaklar Gezegenimiz Isınıyor Orman	İlk Kar Bu Sabah.. Lavanta Kokulu Köy	İki Tekerlek... Futbolcu Olma.. Karlı Dağların..	Belkıs Tiyatrosu Geleneksel El Sanatları Ay Şairi	Yunus Emre'nin Mezarları Gülü İncitme Gönül Emine Teyze..
Yüksek Evde Oturanın Türküsü Reçete Kar Tanesinin Serüveni	Evet Efendim Sen de Bir İyilik Yap Dostluğa Dair	Uçakta Yolculuk Robotik ile Enerji Newton'un Elması	İstanbul Akşehir'de Bir Fil Moena Türk Köyü	Aşık Veysel Geleneksel Türk sanatları.. Ağaçtan Oyma Su Tası	Buluşa Doğru Kara Tren Medya...	Bilge Adam.. İzzet Begoviç Özgürlük

Tablo 3'te araştırma boyunca sosyal değerler açısından değerlendirilen ve veri kaynağını oluşturan okuma metinleri bulunmaktadır. Ders kitaplarında her tema 3 okuma metni ile uygulanmıştır. Yani her bir ders kitabında 24 okuma metni bulunmaktadır. Böylece araştırmaya konu olan 7 ders kitabından toplam 168 okuma metni sosyal değerler açısından değerlendirilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki sosyal değerlerin tespit edilmesi amacıyla 20 maddelik bir sosyal değerler listesi kullanılmıştır. Bu listenin hazırlanması amacıyla öncelikle ilgili kaynaklar taranmıştır. Bu kaynaklar başlıca iki gruptan oluşmaktadır. Birinci grupta değerlerin sınıflandırılmasına ilişkin kaynaklar, ikinci grupta ise sosyal değerlerle ilgili olarak yapılan akademik çalışmalar yer almaktadır. Değerlerin sınıflandırılmasına ilişkin olarak Spranger (1928), Graves (1970), Allport, Vernon ve Lindzey (1960), Rokeach (1973) ve Schwartz (1992)'in değer sınıflamaları gözden geçirilerek bu kaynaklardan elde edilen sosyal değerler listelenmiştir. Bu listeye ikinci gruptaki akademik kaynaklardan Bolat (2013), Atabey ve Ömeroğlu (2016), Turan ve Aktan (2008), Yazıcı (2014), Susar Kırmızı (2014), Yaman, Taflan ve Çolak (2009), Yumuş (2017), Çavuşoğlu (2017), Kılınç (2013) ve Aktan (2004) taranan sosyal değerler de eklenmiş ve toplam 42 maddelik bir sosyal değerler listesi elde edilmiştir. Bu değerler aşağıdaki tabloda verilmektedir:

Tablo 4: Uzman görüşüne sunulan sosyal değerler listesi

N	Değerler	N	Değerler	N	Değerler	N	Değerler	N	Değerler	N	Değerler
u	r Listesi	u	Listesi	u	Listesi	u	r Listesi	u	Listesi	u	r Listesi
1	adalet	8	hoşgörü	15	bağımsızlık	22	aile	29	mütevazılık	36	öz güven
2	dürüstlük	9	nezaket	16	öz saygınlık	23	özgüven	30	özgürlük	37	sabır
3	saygı	10	barışçı olma	17	milli değer	24	özenlilik	31	bağlılık	38	ulusal marş
4	sevgi	11	dayanışma	18	dostluk	25	sadakat	32	çalışkanlık	39	uyum sağlama
5	duyarlılık	12	sorumluluk	19	güven	26	disiplin	33	katılımcılık	40	namus
6	empati	13	vatanseverlik	20	gelenek ve görenekler	27	İş birliği	34	dil	41	bayrak
7	eşitlik	14	yardımsızlık	21	affedicilik	28	iletişim	35	misafirperverlik	42	büyük sözü dinleme

Bu listedeki değerlerin tamamını ders kitaplarında tarayarak ortaya çıkarmak çok zor olacağından listenin kısaltılması yoluna gidilmiştir. Bu amaçla 3 Türkçe öğretmeni, 3 sosyal bilgiler öğretmeni ve 2 akademisyen olmak üzere toplam 8 uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Uzmanlardan, kendilerine verilen değerler listesini en önemliden başlayarak listelemeleri istenmiştir. Listedeki sosyal değerlerin uzmanlardan aldıkları puanlar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 5: Sosyal değerlerin uzmanlardan aldıkları puanlar

Sosyal Değer	P	Sosyal Değer	P	Sosyal Değer	P	Sosyal Değer	P	Sosyal Değer	P	Sosyal Değer	P
adalet	8	hoşgörü	7	bağımsızlık	5	aile	3	mütevazılık		öz güven duygusu	1
doğruluk	8	nezaket	6	öz saygınlık	4	özgüven	3	özgürlük	2	sabır	1
saygı	8	barışçı olma	6	milli değer	4	özenlilik	3	bağlılık	2	ulusal marş	1

sevgi	8	dayanışma	6	dostluk	4	sadakat	3	çalışkanlık	2	uyum sağlama	1
duyarlılık	7	sorumluluk	6	güven	4	disiplin	3	katılımcılık	2	namus	1
empati	7	vatanseverlik	6	gelenek ve görenekler	4	iş birliği	3	dil	1	bayrak	1
Eşitlik	7	yardımseverlik	6	affedicilik	3	iletişim	2	misafirperverlik	1	büyük sözü dinleme	1

Uzmanlardan toplanan listelerdeki ortak değerler belirlenerek puan üstünlüğüne göre yeniden listelenmiştir. Bu listede toplam uzman sayısının (8) yarısı (4) ve daha fazlasının puanını alan değerler araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu değerlendirmeye göre 4-8 puan aralığında bulunan sosyal değer sayısı 20 olmuştur.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde sosyal değerlerin dağılımını tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada veriler doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu/olgular ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı araç gereçleri bulma, okuma, not alma, çözümlenme ve değerlendirme işlemlerini yani bu araç gereçlerin çözümlenmesini kapsayan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 217). Araştırmada okuma metinlerinin değerlendirilmesi amacıyla uzman görüşüne göre 20 madde olarak belirlenen sosyal değerlere yönelik ifade ilişkilendirmeleri yapılmıştır. Bu ilişkilendirmelerin örnekleri aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 6: Sosyal değerlerle okuma metinlerindeki ilişkilendirme örnekleri

İfadeler	Ders Kitabı	Tema	Metin	İlişkili Sosyal Değer
Kardeşlerim, beni dinleyin! Hep bir ağızdan bağırmayın. Herkes kendi başına kurtulmayı da düşünmesin. Böyle yaparsanız hemen avcının eline geçersiniz. Avcıya yakalanmak istemiyorsanız beni dinleyin. Hep birlikte hareket etmeliyiz. Birlikte hareket ederek avcıdan kurtulabiliriz.	MEB Yayınları 5	Erdemler	Güvercin	Dayanışma
İçinizden sadece Ling, kendisine verdiği tohumun olduğu saksıyı bana getirme cesaretini ve dürüstlüğü göstermişti. Bu yüzden yeni imparatorunuz o olacak.	Eksen Yayınları 6	Erdemler	Kaynatılmış Tohum	Dürüstlük
Eskiden kahvehanelerin ismi “kıraathane” idi ve buralar birer küçük kültür sanat merkezi gibi çalışırlardı. Saz şairleri gelir, kukla sahneleri kurulur, meddahlar hikâyeler anlatır, Karagöz oynardı.	MEB Yayınları 7 (2. Kitap)	Milli Kültürümüz	Yusufoçuk	Gelenek ve Görenekler
Kendime çok değer veriyorum ve bunu yaptığım sürece etrafıma da değer verebileceğimi biliyorum.	MEB Yayınları 8	Kişisel Gelişim	Benlik Üzerine	Özsaygı
Arkadaşım beni doğum gününe davet ettiğinde uygun bir hediye olarak gitmem gerekir. Eğer gidemeyeceksem davet ettiği için teşekkür edip mazeretimi söylemeliyim. Kabalık yapmışsam özür dilemeliyim.	Ders Destek Yayınları 7	Vatandaşlık	Ak Sakallı Bilge Dede	Nezakat

Yukarıda örnekleri verilen ifade ve sosyal değer eşleştirmeleri ışığında iki araştırmacı ders kitaplarındaki okuma metinlerini değerlendirmiş ve sosyal değerleri tespit etmiştir. Son aşamada iki araştırmacı tarafından değerlendirilmesi yapılan okuma metinleri üçüncü araştırmacı tarafından kontrol edilerek nihai veriler elde edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular yer almaktadır. Bulgular; Türkçe ders kitaplarına göre temalar, metinler ve bu metinlerdeki sosyal değerler şeklinde verilmektedir.

Tablo 7: Sosyal değerlerin sınıf düzeylerine göre dağılımları

Sosyal Değerler	5. Sınıf MEB	6. Sınıf MEB	6. Sınıf Eksen	7. Sınıf MEB (1)	7. Sınıf MEB (2)	7. Sınıf (Destek)	8. Sınıf MEB	Toplam
Adalet	0	0	0	0	0	1	0	1
Empati	0	0	0	1	0	0	0	1
Özsaygı	0	0	0	0	0	0	2	2
Eşitlik	1	0	0	0	1	1	1	4
Barışçı Olma	0	0	0	0	0	0	5	5
Duyarlılık	0	0	0	0	0	4	1	5
Dürüstlük	0	0	3	0	1	1	0	5
Güven	1	0	4	0	0	0	0	5
Hoşgörü	2	0	1	0	0	0	3	6
Sorumluluk	0	0	3	1	0	2	0	6
Nezaket	4	1	0	0	0	2	0	7
Saygı	2	1	0	0	0	0	6	9
Bağımsızlık	5	0	0	2	0	0	5	12
Dayanışma	1	0	5	0	2	1	4	13
Yardımseverlik	1	4	2	1	4	2	1	15
Dostluk	0	3	8	2	2	1	1	17
Sevgi	3	3	1	0	3	2	5	17
Gelenek	2	0	6	1	5	0	8	22
Görenekler								
Milli Değer	5	4	5	1	0	2	9	26
Vatanseverlik	6	3	7	6	2	0	4	26
Toplam	33	19	45	15	20	19	55	206

Tabloda sosyal değerlerin sınıf düzeylerine göre dağılımları verilmektedir. Buna göre 5. sınıf MEB yayınları ders kitabında 33; 6. sınıf MEB yayınları ders kitabında 19; 6. sınıf Eksen yayınları ders kitabında 45; 7. sınıf MEB yayınları ders kitabında 15; 7. sınıf MEB yayınları ikinci ders kitabında 20; 7. sınıf Destek yayınları ders kitabında 19; 8. sınıf MEB yayınları ders kitabında 55 sosyal değer tespit edilmiştir.

Sosyal değerlerin frekanslarına bakıldığında en fazla tekrar edilen değerler vatanseverlik (f=26), milli değer (f=26), gelenek ve görenekler (f=22) şeklindedir. Bağımsızlık (f=12), dayanışma (f=13), yardımseverlik (f=15), dostluk (f=17), sevgi (f=17) orta düzeyde işlenen sosyal değerler olmuştur. Adalet (f=1), empati (f=1), özsaygı (f=2), eşitlik (f=4), barışçı olma (f=5), duyarlılık (f=5), dürüstlük (f=5), güven (f=5), hoşgörü (f=6), sorumluluk (f=6), nezaket (f=7), saygı (f=9) değerleri ders kitaplarında 10 defadan daha az tekrar etmiştir.

Tablodan elde edilen bir başka bilgi de ders kitaplarında hiç işlenmeyen sosyal değerlerle ilişkindir. Buna göre araştırmaya konu olan 20 sosyal değerden 5. sınıf MEB yayınları ders kitabında 8, 6. sınıf MEB yayınları ders kitabında 13, 6. sınıf Eksen yayınları ders kitabında 9, 7. sınıf MEB yayınları ders kitabında 12, 7. sınıf MEB yayınları ikinci ders kitabında 12, 7. sınıf Destek yayınları ders kitabında 9, 8. sınıf MEB yayınları ders kitabında ise 6 sosyal değer hiç yer almamaktadır.

Tabloya göre yardımseverlik değeri her ders kitabında işlenirken; adalet, empati, özsaygı, barışçı olma değerleri sadece 1 ders kitabında işlenmiş diğer 6 ders kitabında yer almamıştır. Duyarlılık, güven değerleri 5 ders kitabında; dürüstlük, hoşgörü, sorumluluk,

nezaket, saygı, bağımsızlık ise 4 ders kitabında işlenmemiştir. Ayrıca gelenek ve görenekler 2; dostluk, sevgi, millî değer, vatanseverlik değerleri de 1 ders kitabında yer almamıştır.

Tablo 8: Sosyal değerlerin temalara göre toplam değerleri

5. Sınıf MEB	f	6. Sınıf MEB	f	6. Sınıf Eksen	f	7. Sınıf MEB (1)	f	7. Sınıf MEB (2)	f	7. Sınıf (Destek)	f	8. Sınıf MEB	f
Çocuk Dünyası	5	Okuma Kültürü	2	Erdemler	18	Erdemler	4	Duygular	4	Erdemler	5	Kişisel Gelişim	7
Millî Mücadele ve Atatürk	11	Millî Mücadele ve Atatürk	3	Millî Kültürümüz	9	Millî Mücadele ve Atatürk	7	Millî Mücadele ve Atatürk	7	Doğa ve Evren	0	Millî Mücadele ve Atatürk	9
Erdemler	9	Bilim ve Teknoloji	3	Millî Mücadele ve Atatürk	8	Kişisel Gelişim	1	Okuma Kültürü	0	Millî Kültürümüz	2	Birey ve Toplum	5
Bilim ve Teknoloji	3	Erdemler	4	Çocuk Dünyası	1	Millî Kültürümüz	2	Erdemler	2	Millî Mücadele ve Atatürk	3	Sanat	0
Millî Kültürümüz	3	Doğa ve Evren	0	Birey ve Toplum	4	Bilim ve Teknoloji	0	Kişisel Gelişim	0	Vatandaşlık	6	Millî Kültürümüz	6
Okuma Kültürü	1	Millî Kültürümüz	2	İletişim	3	Okuma Kültürü	0	Millî Kültürümüz	6	Sağlık ve Spor	1	Zaman ve Mekân	6
Sağlık ve Spor	0	Sağlık ve Spor	0	Doğa ve Evren	1	Doğa ve Evren	0	Sağlık ve Spor	0	Sanat	0	Erdemler	7
Doğa ve Evren	0	Birey ve Toplum	3	Bilim ve Teknoloji	0	Zaman ve Mekân	1	Sanat	1	Bilim ve Teknoloji	1	Hak ve Özgürlükler	14

Tabloda sosyal değerlerin Türkçe ders kitaplarındaki temalara göre dağılımı yer almaktadır. Buna göre 5. sınıf MEB yayınları ders kitabında en çok sosyal değer millî mücadele ve Atatürk (f=11) temasında bulunmaktadır. Onu sırasıyla erdemler (f=9) ve çocuk dünyası (f=5) temaları takip etmektedir. Bu ders kitabında sağlık ve spor ile doğa ve evren temalarında herhangi bir sosyal değere rastlanmamıştır. 6. sınıf MEB yayınları ders kitabında erdemler (f=4) en fazla değer tespit edilen temadır. Millî mücadele ve Atatürk (f=3), bilim ve teknoloji (f=3), birey ve toplum (f=3) sosyal değer tespit edilen diğer temalardır. Sağlık ve spor ile doğa ve evren temalarında herhangi bir sosyal değer bulunmamaktadır. 6. sınıf Eksen yayınları ders kitabında en fazla sosyal değer erdemler (f=18) temasında bulunmaktadır. Onu millî kültürümüz (f=9) ve millî mücadele ve Atatürk (f=8) temaları izlemektedir. Bu ders kitabında bilim ve teknoloji temasında sosyal değer tespit edilmemiştir. 7. sınıf MEB yayınları birinci ders kitabında en fazla sosyal değer millî mücadele ve Atatürk (f=7) temasında bulunmaktadır. Bu ders kitabında bilim ve teknoloji, okuma kültürü, doğa ve evren temalarında sosyal değer tespit edilmemiştir. 7. sınıf MEB yayınları ikinci ders kitabında en fazla sosyal değer millî mücadele ve Atatürk (f=7) temasında bulunmaktadır. Onu millî kültürümüz (f=6) ve duygular (f=4) temaları izlemektedir. Bu ders kitabında okuma kültürü, kişisel gelişim, sağlık ve spor temalarında sosyal değer tespit edilmemiştir. 7. sınıf Destek yayınları ders kitabında en fazla sosyal değer vatandaşlık (f=6) temasında bulunmaktadır. Onu erdemler (f=5), millî mücadele ve Atatürk (f=3) temaları izlemektedir. Bu ders kitabında doğa ve evren ile sanat temalarında sosyal değer tespit edilmemiştir. 8. sınıf MEB yayınları ders kitabında en fazla sosyal değer hak ve özgürlükler (f=14) temasında bulunmaktadır. Onu millî mücadele ve Atatürk (f=9) ve erdemler (f=7), kişisel gelişim (f=7) temaları izlemektedir. Bu ders kitabında sanat temasında sosyal değer tespit edilmemiştir.

Tablo 9: Sosyal değerlerin temalara göre dağılımı

Sosyal Değerler	5. Sınıf MEB	6. Sınıf MEB	6. Sınıf Eksen	7. Sınıf MEB (1)	7. Sınıf MEB (2)	7. Sınıf (Destek)	8. Sınıf MEB	Toplam
Adalet	0	0	0	0	0	Vatandaşlık	0	1
Bağımsızlık	Erdemler Milli Mücadele ve Atatürk (4)	0	0	Zaman ve Mekân Milli Mücadele ve Atatürk	0	0	Kişisel Gelişim Hak ve Özgürlükler (4)	12
Barışçı Olma	0	0	0	0	0	0	Hak ve Özgürlükler (5)	5
Dayanışma	Erdemler	0	Erdemler (3) Birey ve Toplum (2)	0	Milli Kültürümüz Milli Mücadele ve Atatürk	Milli Mücadele ve Atatürk	Birey ve Toplum (2) Erdemler Hak ve Özgürlükler	13
Dostluk	0	Okuma Kültürü Erdemler Birey ve Toplum	Erdemler (7) Çocuk Dünyası	Erdemler (2)	Duygular (2)	Erdemler	Kişisel gelişim	17
Duyarlılık	0	0	0	0	0	Erdemler Vatandaşlık Sağlık ve Spor Bilim ve Teknoloji	Erdemler	5
Dürüstlük	0	0	Erdemler (3)	0	Erdemler	Vatandaşlık	0	5
Empati	0	0	0	Kişisel gelişim	0	0	0	1
Eşitlik	Erdemler	0	0	0	Duygular	Milli Mücadele ve Atatürk	Hak ve Özgürlükler	4
Gelenek Görenekler	Çocuk Dünyası Bilim ve Teknoloji	0	Milli Kültürümüz (3) İletişim (3)	Milli Kültürümüz	Milli kültürümüz (5)	0	Zaman ve Mekân (6) Erdemler (2)	22
Güven	Erdemler	0	Erdemler Milli Mücadele ve Atatürk (3)	0	0	0	0	5
Hoşgörü	Çocuk Dünyası (2)	0	0	İletişim	0	0	Hak ve Özgürlükler (3)	6
Milli Değer	Bilim ve Teknoloji Milli Kültürümüz Milli Mücadele ve Atatürk (3)	Bilim ve Teknoloji (3) Milli Kültürümüz	Erdemler (3) Milli Kültürümüz Milli Mücadele ve Atatürk	Milli kültürümüz	0	Milli Kültürümüz (2)	Birey ve Toplum (2) Sanat Milli Kültürümüz (6)	26
Nezaket	Erdemler (4)	Birey ve Toplum	0	0	0	Erdemler Vatandaşlık	0	7
Özsaygı	0	0	0	0	0	0	Kişisel	

							gelişim (2)	
Saygı	Çocuk Dünyası Erdemler	Bilim ve Teknoloji	0	0	0	0	Kişisel Gelişim Erdemler Milli Mücadele ve Atatürk (4)	9
Sevgi	Çocuk Dünyası Milli Kültürümüz Okuma Kültürü	Okuma Kültürü Bilim ve Teknoloji Erdemler	Birey ve Toplum	0	Duygular Erdemler Sanat	Erdemler (2)	Kişisel Gelişim (2) Birey ve Toplum Erdemler Milli Mücadele ve Atatürk	17
Sorumluluk	0	0	Birey ve Toplum Doğa ve Evren Milli Mücadele ve Atatürk	Erdemler	0	Vatandaşlık Milli Mücadele ve Atatürk	0	6
Vatanseverlik	Bilim ve Teknoloji Milli Kültürümüz Milli Mücadele ve Atatürk (4)	Milli Kültürümüz Milli Mücadele ve Atatürk (2)	Milli Kültürümüz (4) Milli Mücadele ve Atatürk (3)	Milli Mücadele ve Atatürk (6)	Milli Mücadele ve Atatürk (2)	0	Milli Mücadele ve Atatürk (4)	26
Yardımseverlik	Erdemler	Erdemler (2) Birey ve Toplum Milli Mücadele ve Atatürk	Erdemler Milli Kültürümüz	Erdemler	Milli Mücadele ve Atatürk (4)	Erdemler Vatandaşlık	Erdemler	15

Tabloda sosyal değerlerin ilişkilendirildiği temalar bulunmaktadır. Buna göre sosyal değerlerden adalet, 7. sınıf Destek yayınları ders kitabında vatandaşlık (f=1) temasıyla ilişkilendirilmiştir. Bağımsızlık 5. sınıf MEB yayınları ders kitabında erdemler (f=1), millî mücadele ve Atatürk (f=4); 7. sınıf MEB yayınları birinci ders kitabında zaman ve mekân (f=1), millî mücadele ve Atatürk (f=1); 8. sınıf MEB yayınları ders kitabında kişisel gelişim (f=1), hak ve özgürlükler (f=4) temalarıyla ilişkilendirilmiştir. Barışçı olma 8. sınıf MEB yayınları ders kitabında hak ve özgürlükler (f=5) temasında yer almaktadır. Dayanışma 5. sınıf MEB yayınları ders kitabında erdemler (f=1); 6. sınıf Eksen yayınları ders kitabında erdemler (f=3), birey ve toplum (f=2); 7. sınıf MEB yayınları ikinci ders kitabında millî kültürümüz (f=1), millî mücadele ve Atatürk (f=1); 7. sınıf Destek yayınları ders kitabında millî mücadele ve Atatürk (f=1); 8. sınıf MEB yayınları ders kitabında birey ve toplum (f=2), erdemler (f=1), hak ve özgürlükler (f=1) temalarında bulunmaktadır. Dostluk 6. sınıf MEB yayınları ders kitabında okuma kültürü (f=1), erdemler (f=1), birey ve toplum (f=1); 6. sınıf Eksen yayınları ders kitabında erdemler (f=7), çocuk dünyası (f=1); 7. sınıf MEB yayınları birinci ders kitabında erdemler (f=2); 7. sınıf MEB yayınları ikinci ders kitabında duygular (f=2); 7. sınıf Destek yayınları ders kitabında erdemler (f=1); 8. sınıf MEB yayınları ders kitabında kişisel gelişim

(f=1) temalarıyla bağlantılıdır. Duyarlılık 7. sınıf Destek yayınları ders kitabında erdemler (f=1), vatandaşlık (f=1), sağlık ve spor (f=1), bilim ve teknoloji (f=1); 8. sınıf MEB yayınları ders kitabında erdemler (f=1) temalarıyla ilişkilendirilmiştir. Dürüstlük 6. sınıf Eksen yayınları ders kitabında erdemler (f=3); 7. sınıf MEB yayınları ikinci ders kitabında erdemler (f=1); 7. sınıf Destek yayınları ders kitabında vatandaşlık (f=1) temalarında yer almaktadır. Empati 7. sınıf MEB yayınları birinci ders kitabında kişisel gelişim (f=1) teması ile ilişkilendirilmiştir. Eşitlik 5. sınıf MEB yayınları ders kitabında erdemler (f=1); 7. sınıf MEB yayınları ikinci ders kitabında duygular (f=1); 7. sınıf Destek yayınları ders kitabında millî mücadele ve Atatürk (f=1), hak ve özgürlükler (f=1) temalarında yer almaktadır. Gelenek ve görenekler 5. sınıf MEB yayınları ders kitabında çocuk dünyası (f=1), bilim ve teknoloji (f=1); 6. sınıf Eksen yayınları ders kitabında millî kültürümüz (f=3), iletişim (f=3); 7. sınıf MEB yayınları birinci ders kitabında millî kültürümüz (f=1); 7. sınıf MEB yayınları ikinci ders kitabında millî kültürümüz (f=5); 8. sınıf MEB yayınları ders kitabında zaman ve mekân (f=6), erdemler (f=2) temalarında yer almaktadır.

Güven 5. sınıf MEB yayınları ders kitabında erdemler (f=1); 6. sınıf Eksen yayınları ders kitabında erdemler (f=1), millî mücadele ve Atatürk (f=3) temalarıyla ilişkilendirilmiştir. Hoşgörü 5. sınıf MEB yayınları ders kitabında çocuk dünyası (f=2); 7. sınıf MEB yayınları birinci ders kitabında iletişim (f=1); 8. sınıf MEB yayınları ders kitabında hak ve özgürlükler (f=3) temalarıyla ilişkilendirilmiştir. Millî değer 5. sınıf MEB yayınları ders kitabında bilim ve teknoloji (f=1), millî kültürümüz (f=1), millî mücadele ve Atatürk (f=3); 6. sınıf MEB yayınları ders kitabında bilim ve teknoloji (f=3), millî kültürümüz (f=1); 6. sınıf Eksen yayınları ders kitabında erdemler (f=3), millî kültürümüz (f=1), millî mücadele ve Atatürk (f=1); 7. sınıf MEB yayınları birinci ders kitabında millî kültürümüz (f=1), 7. sınıf Destek yayınları ders kitabında millî kültürümüz (f=2); 8. sınıf MEB yayınları ders kitabında birey ve toplum (f=2), sanat (f=1), millî kültürümüz (f=2) temalarında bulunmaktadır. Nezaket 5. sınıf MEB yayınları ders kitabında erdemler (f=4); 6. sınıf MEB yayınları ders kitabında birey ve toplum (f=1); 7. sınıf Destek yayınları ders kitabında erdemler (f=1), vatandaşlık (f=1) temalarıyla bağlantılıdır. Özsaygı 8. sınıf MEB yayınları ders kitabında kişisel gelişim (f=2) temasında bulunmaktadır. Saygı 5. sınıf MEB yayınları ders kitabında çocuk dünyası (f=1), erdemler (f=1); 6. sınıf MEB yayınları ders kitabında bilim ve teknoloji (f=1); 8. sınıf MEB yayınları ders kitabında kişisel gelişim (f=1), erdemler (f=1), millî mücadele ve Atatürk (f=4) temalarında yer almaktadır. Sevgi 5. sınıf MEB yayınları ders kitabında çocuk dünyası (f=1), millî kültürümüz (f=1), okuma kültürü (f=1); 6. sınıf MEB yayınları ders kitabında okuma kültürü (f=1), bilim ve teknoloji (f=1), erdemler (f=1); 6. sınıf Eksen yayınları ders kitabında birey ve toplum (f=1); 7. sınıf MEB yayınları ikinci ders kitabında duygular (f=1), erdemler (f=1), sanat (f=1); 7. sınıf Destek yayınları ders kitabında erdemler (f=2); 8. sınıf MEB yayınları ders kitabında kişisel gelişim (f=2), birey ve toplum (f=1), erdemler (f=1), millî mücadele ve Atatürk (f=1) temalarıyla ilişkilendirilmiştir. Sorumluluk 6. sınıf Eksen yayınları ders kitabında birey ve toplum (f=1), doğa ve evren (f=1), millî mücadele ve Atatürk (f=1); 7. sınıf MEB yayınları birinci ders kitabında erdemler (f=1); 7. sınıf Destek yayınları ders kitabında vatandaşlık (f=1), millî mücadele ve Atatürk (f=1) temalarında bulunmaktadır. Vatansızlık 5. sınıf MEB yayınları ders kitabında bilim ve teknoloji (f=1), millî kültürümüz (f=1), millî mücadele ve Atatürk (f=4); 6. sınıf MEB yayınları ders kitabında millî kültürümüz (f=1), millî mücadele ve Atatürk (f=2); 6. sınıf Eksen yayınları ders kitabında millî kültürümüz (f=4), millî mücadele ve Atatürk (f=3); 7. sınıf MEB yayınları birinci ders kitabında millî mücadele ve Atatürk (f=6); 7. sınıf MEB

yayımları ikinci ders kitabında millî mücadele ve Atatürk (f=2); 8. sınıf MEB yayımları ders kitabında millî mücadele ve Atatürk (f=4) temalarıyla bağlantılıdır. Yardımseverlik 5. sınıf MEB yayımları ders kitabında erdemler (f=1); 6. sınıf MEB yayımları ders kitabında erdemler (f=2); 6. sınıf Eksen yayımları ders kitabında erdemler (f=1), millî kültürümüz (f=1); 7. sınıf MEB yayımları birinci ders kitabında erdemler (f=1); 7. sınıf MEB yayımları ikinci ders kitabında millî mücadele ve Atatürk (f=4); 7. sınıf Destek yayımları ders kitabında erdemler (f=1), vatandaşlık (f=1); 8. sınıf MEB yayımları ders kitabında erdemler (f=1) temalarıyla ilişkilendirilmiştir.

Tablo 10: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Türkçe dersi 5. sınıf ders kitabındaki sosyal değerler

Değer	f	Tema	Metin
Hoşgörü	2	Çocuk Dünyası (2)	Oyuncak (2)
Saygı	2	Çocuk Dünyası Erdemler	Oyuncak Püf Noktası
Gelenek Görenekler	2	Çocuk Dünyası Bilim ve Teknoloji	Oyuncak Bir Dâhiyle Konuşmak
Sevgi	3	Çocuk Dünyası Millî Kültürümüz Okuma Kültürü	Çocukluk Anadolu Sevgisi Kitabın Serüveni
Güven	1	Erdemler	Güvercin
Dayanışma	1	Erdemler	Güvercin
Yardımseverlik	1	Erdemler	Güvercin
Eşitlik	1	Erdemler	Güvercin
Bağımsızlık	5	Erdemler Millî Mücadele ve Atatürk (4)	Güvercin 15 Temmuz (4)
Nezaket	4	Erdemler (4)	Karagöz ile Hacivat (4)
Millî Değer	5	Bilim ve Teknoloji Millî Kültürümüz Millî Mücadele ve Atatürk (3)	Bir Dâhiyle Konuşmak Forsa Bilmeyen Var mı? (3)
Vatanseverlik	6	Bilim ve Teknoloji Millî Kültürümüz Millî Mücadele ve Atatürk (4)	Bir Dâhiyle Konuşmak Anadolu Sevgisi Forsa 15 Temmuz (3)

Tabloda Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Türkçe Dersi 5. sınıf Ders Kitabındaki metinlerde bulunan sosyal değerler verilmektedir. Buna göre metinlerdeki sosyal değerlerin toplam sayısı 33 olmuştur. Bunlardan vatanseverlik (6), bağımsızlık (5), millî değer (5), nezaket (4), sevgi (3), hoşgörü, saygı, gelenek ve görenekler (2), güven, dayanışma, yardımseverlik, eşitlik (1) defa yer alan sosyal değerlerdir. Bu ders kitabındaki sosyal değerler toplam 11 metne göre dağılmaktadır. Geriye kalan 13 okuma metninde sosyal değerlere rastlanmamıştır. Sosyal değerlerin yer aldığı metinler içinde en fazla değer bulunan metin Güvercin'dir. Bu metinde güven (f=1), dayanışma (f=1), yardımseverlik (f=1), eşitlik (f=1), bağımsızlık (f=1) değerleri tespit edilmiştir.

Tablo 11: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Türkçe dersi 6. sınıf ders kitabındaki sosyal değerler

Değer	F	Tema	Metin
Sevgi	3	Okuma Kültürü Bilim ve Teknoloji Erdemler	Canım Kitaplığım Aziz Sancar Sevgi Diyen Çağlar Aşar
Dostluk	3	Okuma Kültürü Erdemler Birey ve Toplum	Canım Kitaplığım Vermek Çoğalmaktır Dostluğa Dair
Saygı	1	Bilim ve Teknoloji	Aziz Sancar
Millî Değer	4	Bilim ve Teknoloji (3) Millî Kültürümüz	Aziz Sancar (3) Ana Dili
Yardımseverlik	4	Erdemler (2) Birey ve Toplum	Gümüş Kanat (2) Sen De Bir İyilik Yap

		Millî Mücadele ve Atatürk	Türk Askerinin Cesareti
Vatanseverlik	3	Millî Kültürümüz Millî Mücadele ve Atatürk (2)	Anadolu 15 Temmuz (2)
Nezaket	1	Birey ve Toplum	Evet Efendim

Tabloda Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Türkçe Dersi 6. sınıf Ders Kitabındaki metinlerde bulunan sosyal değerler verilmektedir. Buna göre metinlerdeki sosyal değerlerin toplam sayısı 19 olmuştur. Bunlardan millî değer, yardımseverlik (4), sevgi, dostluk, vatanseverlik (3), saygı, nezaket (1) defa yer alan sosyal değerlerdir. Bu ders kitabındaki sosyal değerler toplam 12 metne göre dağılmaktadır. Geriye kalan 12 okuma metninde sosyal değerlere rastlanmamıştır. Sosyal değerlerin yer aldığı metinler içinde en fazla değer bulunan metin Aziz Sancar'dır. Bu metinde sevgi (f=1), saygı (f=1), millî değer (f=3) değerleri tespit edilmiştir.

Tablo 12: Eksen Yayınları Türkçe dersi 6. sınıf ders kitabındaki sosyal değerler

Değer	F	Tema	Metin
Millî Değer	5	Erdemler Millî Kültürümüz Millî Mücadele ve Atatürk	Forsa (3) Nevruz Atatürk Geometri Kitabı Yazmış
Dürüstlük	3	Erdemler (3)	Kaynatılmış Tohum (2) Ceylana Yardım Edenler
Dostluk	8	Erdemler (7) Çocuk Dünyası	Ceylana Yardım Edenler (7) Ben Kimim?
Dayanışma	5	Erdemler (3) Birey ve Toplum (2)	Ceylana Yardım Edenler (3) Birlikte (2)
Güven	4	Erdemler Millî Mücadele ve Atatürk (3)	Ceylana Yardım Edenler Atatürk Orman Çiftliği (3)
Yardımseverlik	2	Erdemler Millî Kültürümüz	Ceylana Yardım Edenler Boş Bir Kümes Birkaç Dolu Kap
Gelenek ve Görenekler	6	Millî Kültürümüz (3) İletişim (3)	Nevruz (3) Teknolojik Bayram Kutlamaları (3)
Vatanseverlik	7	Millî Kültürümüz (4) Millî Mücadele ve Atatürk (3)	Türküler Dolusu (4) Atatürk Orman Çiftliği (3)
Sevgi	1	Birey ve Toplum	Birlikte
Sorumluluk	3	Birey ve Toplum Doğa ve Evren Millî Mücadele ve Atatürk	Geri Kazanım Orman Atatürk Orman Çiftliği
Hoşgörü	1	İletişim	Güler Yüze ve Gülmeye Dair

Tabloda Eksen Yayınları Türkçe Dersi 6. sınıf Ders Kitabındaki metinlerde bulunan sosyal değerler verilmektedir. Buna göre metinlerdeki sosyal değerlerin toplam sayısı 45 olmuştur. Bunlardan dostluk (8), vatanseverlik (7), gelenek ve görenekler (6), millî değer, dayanışma (5), güven (4), dürüstlük, sorumluluk (3), yardımseverlik (2), sevgi, hoşgörü (2) defa yer alan sosyal değerlerdir. Bu ders kitabındaki sosyal değerler, toplam 14 metne göre dağılmaktadır. Geriye kalan 10 okuma metninde sosyal değerlere rastlanmamıştır. Sosyal değerlerin yer aldığı metinler içinde en fazla değer bulunan metin Ceylana Yardım Edenler'dir. Bu metinde dürüstlük (f=1), dayanışma (f=3), güven (f=1), yardımseverlik (f=1) değerleri tespit edilmiştir.

Tablo 13: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Türkçe dersi 7. sınıf ders kitabındaki (birinci kitap) sosyal değerler

Değer	f	Tema	Metin
Sorumluluk	1	Erdemler	Arıların İlhamı
Yardımseverlik	1	Erdemler	Munise
Dostluk	2	Erdemler (2)	Munise (2)
Empati	1	Kişisel Gelişim	İnsanlarla Geçinme Sanatı
Gelenek ve Görenekler	1	Milli Kültürümüz	Türk Mutfak Kültüründe Kahve
Millî Değer	1	Milli Kültürümüz	Türkiye'm, Anayurdum, Sebeğim, Çarem
Bağımsızlık	2	Zaman ve Mekân	Moeana Türk Köyü
		Milli Mücadele ve Atatürk	Ordular! İlk Hedefiniz
Vatanseverlik	6	Milli Mücadele ve Atatürk	Vatan Destanı (6)

Tabloda Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Türkçe Dersi 7. sınıf Ders Kitabındaki (Birinci Kitap) metinlerde bulunan sosyal değerler verilmektedir. Buna göre metinlerdeki sosyal değerlerin toplam sayısı 15 olmuştur. Bunlardan vatanseverlik (6), dostluk, bağımsızlık (2), sorumluluk, yardımseverlik, empati, gelenek ve görenekler, millî değer (1) defa yer alan sosyal değerlerdir. Bu ders kitabındaki sosyal değerler, toplam 8 metne göre dağılmaktadır. Geriye kalan 16 okuma metninde sosyal değerlere rastlanmamıştır. Sosyal değerlerin yer aldığı metinler içinde en fazla değer bulunan metin Vatan Destanı'dır. Bu metinde vatanseverlik (f=6) değeri tespit edilmiştir.

Tablo 14: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Türkçe dersi 7. sınıf ders kitabındaki (ikinci kitap) sosyal değerler

Değer	f	Tema	Metin
Sevgi	3	Duygular	Bir Dünya Düşünürüm
		Erdemler	Tahta Bisiklet
		Sanat	Ağaçtan Oyma Su Tası
Dostluk	2	Duygular	Bir Dünya Düşünürüm (2)
Eşitlik	1	Duygular	Bir Dünya Düşünürüm
Dürüstlük	1	Erdemler	Kızgın Bir Lira
Dayanışma	2	Milli Kültürümüz	Yusufoçuk
		Milli Mücadele ve Atatürk	Müreffeli Kadınlar ve Emin Astsubay
			Astsubay
Gelenek ve Görenekler	5	Milli Kültürümüz	Yusufoçuk (3)
			Karagöz Nedir? (2)
Vatanseverlik	2	Milli Mücadele ve Atatürk	Atatürk'ü Gördüm Düşümde
		Milli Mücadele ve Atatürk	Müreffeli Kadınlar ve Emin Astsubay
Yardımseverlik	4	Milli Mücadele ve Atatürk	Müreffeli Kadınlar ve Emin Astsubay (3)
		Milli Mücadele ve Atatürk	Sığırtmacı Mustafa'nın Öyküsü

Tabloda Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Türkçe Dersi 7. sınıf Ders Kitabındaki (İkinci Kitap) metinlerde bulunan sosyal değerler verilmektedir. Buna göre metinlerdeki sosyal değerlerin toplam sayısı 20 olmuştur. Bunlardan gelenek ve görenekler (5), yardımseverlik (4), sevgi (3), dostluk, dayanışma, vatanseverlik (2), eşitlik, dürüstlük (1) defa yer alan sosyal değerlerdir. Bu ders kitabındaki sosyal değerler, toplam 9 metne göre dağılmaktadır. Geriye kalan 15 okuma metninde sosyal değerlere rastlanmamıştır. Sosyal değerlerin yer aldığı metinler içinde en fazla değer bulunan metinler Bir Dünya Düşünürüm (sevgi f=1, dostluk f=2, eşitlik f=1), Yusufoçuk (dayanışma f=1, gelenek ve görenekler f=3); Müreffeli Kadınlar ve Emin Astsubay (vatanseverlik f=1, yardımseverlik f=3)'dir.

Tablo 15: Ders Destek Yayınları Türkçe dersi 7. sınıf ders kitabındaki sosyal değerler

Değer	F	Tema	Metin
Yardımsızlık	2	Erdemler Vatandaşlık	Mor Salkımlı Ev Sorumluluklarımız
Sevgi	2	Erdemler	Sevgi Kurtaracak Bizi Kırmızı Pabuçlar
Dostluk	1	Erdemler	Sevgi Kurtaracak Bizi Kırmızı Pabuçlar
Duyarlılık	4	Vatandaşlık Sağlık ve Spor Bilim ve Teknoloji	Sorumluluklarımız Gool! Buluşa Doğru
Nezaket	2	Erdemler Vatandaşlık	Kırmızı Pabuçlar Sorumluluklarımız
Millî Değer	2	Millî Kültürümüz	Dünyayı Güldüren Adam Bayrak
Adalet	1	Vatandaşlık	Ak Sakallı Bilge Dede
Sorumluluk	2	Vatandaşlık Millî Mücadele ve Atatürk	Sorumluluklarımız Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri
Dürüstlük	1	Vatandaşlık	Sorumluluklarımız
Dayanışma	1	Millî Mücadele ve Atatürk	İstanbul Liseli Küçük Hasan
Eşitlik	1	Millî Mücadele ve Atatürk	Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri

Tabloda Ders Destek Yayınları Türkçe Dersi 7. sınıf Ders Kitabındaki metinlerde bulunan sosyal değerler verilmektedir. Buna göre metinlerdeki sosyal değerlerin toplam sayısı 19 olmuştur. Bunlardan duyarlılık (4), yardımsızlık, sevgi, nezaket, millî değer, sorumluluk (2), dostluk, adalet, doğruluk, dayanışma, eşitlik (1) defa yer alan sosyal değerlerdir. Bu ders kitabındaki sosyal değerler, toplam 11 metne göre dağılmaktadır. Geriye kalan 13 okuma metninde sosyal değerlere rastlanmamıştır. Sosyal değerlerin yer aldığı metinler içinde en fazla değer bulunan metin Sorumluluklarımız'dır. Bu metinde duyarlılık (f=1), nezaket (f=1), yardımsızlık (f=1), sorumluluk (f=1), dürüstlük (f=1) değerleri tespit edilmiştir.

Tablo 16: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Türkçe dersi 8. sınıf ders kitabındaki sosyal değerler

Değer	F	Tema	Metin
Özsaygı	2	Kişisel Gelişim	Benlik Üzerine (2)
Sevgi	5	Kişisel Gelişim Birey ve Toplum Erdemler Millî Mücadele ve Atatürk	Benlik Üzerine (2) Faydalı Bir İş Görmek Zevki Yunus Emre'nin Mezarları, Güllü İncitme Gönül Vatan Yahut Silistre
Saygı	6	Kişisel Gelişim Erdemler Millî Mücadele ve Atatürk (4)	Benlik Üzerine Yunus Emre'nin Mezarları Vatan Yahut Silistre İstiklal Madalyası (3)
Bağımsızlık	5	Kişisel Gelişim Hak ve Özgürlükler	Martı Aliya İzzetbegoviç ve Özgürlük Mücadelesi (3) Özgürlük
Dostluk	1	Kişisel Gelişim	Acele Karar Vermeyin
Dayanışma	4	Birey ve Toplum Erdemler Hak ve Özgürlükler	Faydalı Bir İş Görmek Zevki (2) Emine Teyze'nin Çilek Reçeli Bilge Adamın Yolu
Millî Değer	9	Birey ve Toplum Sanat Millî Kültürümüz	Türkçenin Güzelliği (2) Sanat Anadolu Uygarlıkları (3) Ergenekon Destanı (3)
Gelenek ve Görenekler	8	Zaman ve Mekân (6) Erdelemler (2)	Kalbin Sesi (3) Değirmende Döner Taşım (3) Yunus Emre'nin Mezarları (2)

Duyarlılık	1	Erdemler	Gülü İncitme Gönül
Yardımsızlık	1	Erdemler	Emine Teyze'nin Çilek Reçeli
Eşitlik	1	Hak ve Özgürlükler	Bilge Adamın Yolu
Hoşgörü	3	Hak ve Özgürlükler (3)	Bilge Adamın Yolu Aliya İzzetbegoviç ve Özgürlük Mücadelesi (2)
Barışçı olma	5	Hak ve Özgürlükler (5)	Aliya İzzetbegoviç ve Özgürlük Mücadelesi (5)
Vatanseverlik	4	Milli Mücadele ve Atatürk (4)	Vatan Yahut Silistre (4)

Tabloda Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Türkçe Dersi 8. sınıf Ders Kitabındaki metinlerde bulunan sosyal değerler verilmektedir. Buna göre metinlerdeki sosyal değerlerin toplam sayısı 55 olmuştur. Bunlardan millî değer (9), gelenek ve görenekler (8), saygı (6), sevgi, bağımsızlık, barışçı olma (5), dayanışma, vatanseverlik (4), özsaygı (2), dostluk, duyarlılık, yardımsızlık, eşitlik (1) defa yer alan sosyal değerlerdir. Bu ders kitabındaki sosyal değerler, toplam 18 metne göre dağılmaktadır. Geriye kalan 6 okuma metninde sosyal değerlere rastlanmamıştır. Sosyal değerlerin yer aldığı metinler içinde en fazla değer bulunan metin Aliya İzzet Begoviç ve Özgürlük Mücadelesi'dir. Bu metinde bağımsızlık (f=3), hoşgörü (f=2), barışçı olma (f=5) değerleri tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Sosyal değerler toplumsal yapıyı ve toplumsal bütünlüğü öne çıkaran boyutu ile toplumu bir arada tutan önemli dayanaklardır. Yazıcı (2014) sosyal değerlerin en önemli fonksiyonlarının toplumsal dayanışmayı sağlamak olduğunu belirtmektedir. Ona göre sosyal değerlerin işlevleri en etkili şekilde toplumların çözülme ve bunalım dönemlerinde ortaya çıkar. Bu süreçte, sosyal dayanışmayı öneren ailenin, dayanışmanın, dostluğun, arkadaşlığın önemini vurgulayan değerler daha çok önem kazanır. Bu araştırmada eğitim öğretim sürecinin temel araçlarından ders kitaplarındaki sosyal değerler tespit edilmeye ve bir durum değerlendirmesi yapılmaya çalışılmıştır. Araştırmada ilk olarak sosyal değerlerin sınıf düzeylerine göre dağılımları değerlendirilmiştir. Buna göre 5. sınıf MEB yayınları ders kitabında (f=33); 6. sınıf MEB yayınları ders kitabında (f=19); 6. sınıf Eksen yayınları ders kitabında (f=45); 7. sınıf MEB yayınları birinci ders kitabında (f=15); 7. sınıf MEB yayınları ikinci ders kitabında (f=20); 7. sınıf Ders Destek yayınları ders kitabında (f=19); 8. sınıf MEB yayınları ders kitabında (f=55) sosyal değer tespit edilmiştir. Buna göre en fazla sosyal değer 8. sınıf MEB yayınları ders kitabında (f=55); en az sosyal değer ise 7. sınıf MEB yayınları birinci ders kitabında (f=15) yer almaktadır. Sosyal değerler toplumu oluşturan bireylere sosyalleşme süreci içerisinde aktarılmakta ve benimsetilmeye çalışılmaktadır. Sosyalleşmenin yaşandığı en önemli kurumlardan birisi eğitimidir. Öğrenciler okullarda çok farklı sosyal ortamlarda bulunmakta, birçok olay yaşamakta ve değişik durumlar gözlemlemektedirler. Bu farklı yaşam karelerinde sağlıklı, düzenli ve verimli bireyler olarak yetişmeleri açısından sosyal değerler büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle her dersin öğretmeni, müfredatı, araç gereçleri bu duruma katkı sağlamalıdır. Türkçe dersleri bu açıdan oldukça önemlidir. Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler aracılığıyla öğrencilerin sosyal değerlerle tanışmaları sağlanabilir. Buna rağmen araştırmaya konu olan ders kitapları arasında sosyal değerlere yer verme açısından büyük farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bazı ders kitaplarında sosyal değerlerin sayısı yüksek iken bir kaçında bu sayı oldukça düşük kalmaktadır. Benzer bir sonuçla Şen (2008) yaptığı çalışmada altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin araştırmada belirlenen değerlerin aktarımında yetersiz olduğunu ve metin seçiminde değerlerin iletimi açısından yerinde seçimler yapılmadığını tespit etmiştir. Aytekin (2015) ve Aral (2008) da çalışmalarında değerlerin

sıklıklarının ders kitapları arasında farklılık gösterdiğini belirlemiştir. Evrim ve Kafadar (2004) sosyal bilgiler ders kitaplarıyla ilgili yaptıkları çalışmada değerlerin dağılımında program ve ders kitapları arasında denge kurulması gerektiğini belirtmişlerdir.

Sosyal değerlerin ders kitaplarındaki sıklık durumlarına bakıldığında en fazla tekrar edilen değerlerin vatanseverlik (f=26), millî değer (f=26), gelenek ve görenekler (f=22); en az tekrar edilen değerlerin ise adalet (f=1), empati (f=1), özsaygı (f=2), eşitlik (f=4), barışçı olma (f=5), duyarlılık (f=5), dürüstlük (f=5), güven (f=5), hoşgörü (f=6), sorumluluk (f=6), nezaket (f=7), saygı (f=9) olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan araştırmaya konu olan 20 sosyal değerden 5. sınıf MEB yayınları ders kitabında 8 (adalet, empati, özsaygı, barışçı olma, duyarlılık, dürüstlük, sorumluluk, dostluk), 6. sınıf MEB yayınları ders kitabında 13 (adalet, empati, özsaygı, eşitlik, barışçı olma, duyarlılık, dürüstlük, güven, hoşgörü, sorumluluk, bağımsızlık, dayanışma, gelenek ve görenekler) 6. sınıf Eksen yayınları ders kitabında 9 (adalet, empati, özsaygı, eşitlik, barışçı olma, duyarlılık, nezaket, saygı, bağımsızlık); 7. sınıf MEB yayınları ders kitabında 12 (adalet, özsaygı, eşitlik, barışçı olma, duyarlılık, dürüstlük, güven, hoşgörü, nezaket, saygı, dayanışma, sevgi) 7. sınıf MEB yayınları ikinci ders kitabında 12 (adalet, empati, özsaygı, barışçı olma, duyarlılık, güven, hoşgörü, sorumluluk, nezaket, saygı, bağımsızlık, millî değer), 7. sınıf Destek yayınları ders kitabında 9 (empati, özsaygı, barışçı olma, güven, hoşgörü, saygı, bağımsızlık, gelenek ve görenekler, vatanseverlik), 8. sınıf MEB yayınları ders kitabında ise 6 (adalet, empati, dürüstlük, güven, sorumluluk, nezaket) değerleri hiç işlenmemiştir. Adalet, empati, özsaygı, barışçı olma değerleri 6 ders kitabında; duyarlılık, güven değerleri 5 ders kitabında; dürüstlük, hoşgörü, sorumluluk, nezaket, saygı, bağımsızlık ise 4 ders kitabında hiç yer almamıştır.

Sosyal değerlerden vatanseverlik, millî değer, gelenek ve göreneklerin sıklık düzeyinin yüksek olması ders kitaplarında bulunması zorunlu temalardan kaynaklanmaktadır. Millî kültürümüz, erdemler, millî mücadele ve Atatürk temaları zorunlu temalardandır. Sıklık düzeyi yüksek olan bu değerler zorunlu temalarla ilişkilendirilebilir. Bu değerlerin, devletin milletiyle birliğini ve bütünlüğünü sağlaması, bireyleri mensubu oldukları toplumun faydalı birer üyesi konumuna getirmesi açısından bir ulusun ders kitaplarında sıklıkla bulunması çok önemlidir. Evrim ve Kafadar (2004) benzer bir sonuçla sosyal bilgiler ders kitaplarında değerlerin tespitiyle ilgili çalışmada ilkökul kademesinde devlet, millet, vatan, gelenek ve görenekler gibi ulusal; ortaokul kademesinde ise barış, eşitlik, sevgi, duyarlılık gibi evrensel değerlerin yaygın olduğunu tespit etmişlerdir. Susar Kırmızı da (2014) 4. sınıf Türkçe ders kitabında ülkeye bağlılığa ilişkin değerler arasında en çok millet sevgisinin, kültürel mirasa duyarlılığın ve vatanseverliğin bulunduğunu belirlemiştir. Diğer taraftan aynı ders kitabında sosyal yaşama ilişkin olarak alçakgönüllülük, saygı, hakseverlik, dayanışma, nezaket gibi değerlerin varlığı tespit edilmiştir. Yaman, Taflan ve Çolak (2009) ise benzer bir sonuçla ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin en çok sosyal ve teorik değerleri barındırdığını ifade etmektedirler. Çopur (2018)'un çalışmasında da ilkökul Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinlerde en çok doğa sevgisi, millet sevgisi, Atatürk sevgisi değerleri yer almaktadır. Bu durum millî değer, vatanseverlik gibi ulusal değerlerin öne çıktığı bu araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Ulusal değerlerin ders kitaplarındaki dağılımına karşın adalet, empati, eşitlik, barışçı olma, dürüstlük, hoşgörü, nezaket, saygı gibi hem ulusal hem de evrensel açıdan çok önemli olan değerlerin ders kitaplarında oldukça az bulunması düşündürücü bir durumdur. Doğan ve

Gülüşen (2011) çalışmalarında 6, 7, 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında en fazla işlenen değerlerin ulusal değerler olduğunu, ülkenin kalkınmasına yararlı olacak ulusal değerlerin yanında insanı insan yapan farklı değerlere de kitaplarda yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Külünkoğlu (2010) da çalışmasında ders kitaplarında en az işlenen değerlerin dürüstlük, misafirperverlik, özgürlük ve saygı değerleri olduğunu tespit etmiştir. Kahya (2018) dil becerilerine yönelik etkinliklerindeki değerleri tespit etmeye çalışmış ve duyarlılık, saygı, sevgi, empati, yardımlaşma, vatanseverlik, sorumluluk gibi değerlerin sık tekrar ettiğini; liderlik, adalet, fedakarlık, şefkat, özgüven gibi değerlerin ise nadiren tekrarlandığını belirlemiştir. Ayrıca benzer bir sonuç da Çapoğlu (2014) tarafından ortaya konulmuştur. Ders kitaplarında bulunan şiir metinlerindeki değerler üzerine yaptığı çalışmasında en fazla insan sevgisi, doğa sevgisi ve Türk büyüklerine saygı değerlerinin; en az doğruluk-dürüstlük, cesaret, hayvan sevgisi, yardımseverlik, duyarlılık değerlerinin işlendiğini belirtmiştir. Aral (2008) insani ilişkiler açısından çok önemli bir değer olan hoşgörünün 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde hiç yer almadığını tespit etmiştir. Karagöz (2009) de hak, eşitlik, adalet gibi değerleri kazanan bireylerin, sosyal hayata girdikleri zaman, diğer insanların hak ve hukukuna saygılı olduklarını, davranışlarını kendisinden başka insanların var olduğunu göz önüne alarak ayarladıklarını, buna rağmen, kitaplarda bu değerlere yeterli oranda yer verilmediğini belirtmiştir.

Araştırmada sosyal değerlerin temalara göre dağılımları da değerlendirilmiştir. Buna göre sosyal değerlerin en sık kullanıldığı temalar erdemler, millî mücadele ve Atatürk, millî kültürümüzdür. Bu temalardaki sosyal değerlerin yüksek düzeyde gerçekleşmesi olumlu bir durum olmakla birlikte bunun temel sebebi ilgili temaların zorunlu olmasıdır. Diğer taraftan okuma kültürü, iletişim, sağlık ve spor, doğa ve evren, sanat temalarına ilişkin metinlerde çok az sosyal değer bulunmaktadır. Bu durum, temaların belirlenmesi ve metinlerin seçimi konularında sosyal değerlerin dağılımı açısından büyük dengesizliklerin olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç sosyal değerlerin ilişkilendirildiği temalara yöneliktir. Buna göre en fazla sayıda temayla ilişkilendirilen sosyal değer sevgi olmuştur. Sevgi; çocuk dünyası, millî kültürümüz, okuma kültürü, bilim ve teknoloji, erdemler, birey ve toplum, duygular, sanat, kişisel gelişim, millî mücadele ve Atatürk temalarıyla ilişkilendirilmiştir. Bir sosyal değer ilişkilendirildiği tema sayısının çok olması bu değer hem teoride hem de uygulamada geçerliliğinin yüksek olduğunu gösterir. Aynı zamanda o değer, hayatın her alanına yaygınlaştırılması gerekliliğini ortaya koyar. Bu açıdan bakıldığında sevgi değerinin insanlar arasındaki ilişkilerde yaygın olması gerektiği fikrine ulaşmak mümkündür. Ancak ders kitapları örneğinde bazı değerler için aynı düşünce söz konusu değildir. Örneğin adalet, sadece vatandaşlık temasıyla; barışçı olma, sadece hak ve özgürlükler temasıyla; empati ve özsaygı değerleri sadece kişisel gelişim temasıyla ilişkilendirilmiştir. Kişilik gelişimi ve evrensel insanlık değerleri açısından bakıldığında bu sosyal değerlerin ders kitaplarındaki yaygınlığının çok zayıf olması üzerinde düşünülmesi ve düzeltilmesi gereken bir durumdur.

Araştırmada elde edilen bir sonuç da sosyal değerlerin metinlere göre dağılımına ilişkindir. Buna göre sosyal değerler 5. sınıf MEB yayınları ders kitabında (11); 6. sınıf MEB yayınları ders kitabında (12); 6. sınıf Eksen yayınları ders kitabında (14); 7. sınıf MEB yayınları birinci ders kitabında (8); 7. sınıf MEB yayınları ikinci ders kitabında (9); 7. sınıf Ders Destek yayınları ders kitabında (11); 8. sınıf MEB yayınları ders kitabında (18) metne göre

dağılmaktadır. Ders kitaplarında 8 tema ve her temada 3 okuma metni yer almaktadır. Yani her ders kitabı toplam 24 okuma metninden oluşmaktadır. Sosyal değerlerin yer aldığı metin sayılarına bakıldığında en az sosyal değer içeren ders kitabının 7. sınıf MEB yayınları birinci ders kitabı; en fazla sosyal değer içeren ders kitabının ise 8. sınıf MEB yayınları ders kitabı olduğu anlaşılmaktadır. Bunun dışında genel olarak ders kitaplarındaki metinlerin yarısında sosyal değerlere yer verilmediği görülmektedir. Böylece sosyal değerlerin bazı metinlerde yoğunlaştığı, birçok metinde ise sosyal değer bulunmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durum metin isimleriyle somut olarak ortaya konulabilir. Örneğin 5. sınıf MEB yayınları ders kitabında nezaket 4 defa tekrar edilmiş ve bunların hepsi Karagöz ile Hacivat metninde yer almıştır. Yine 6. sınıf Eksen yayınları ders kitabında dostluk 8 defa tekrar edilmiş ve bunların 7'si Ceylana Yardım Edenler metninde işlenmiştir. 7. sınıf MEB yayınları birinci ders kitabında 6 defa tekrar edilen vatanseverlik değerinin hepsi Vatan Destanı adlı metinde; 8. sınıf MEB yayınları ders kitabında 5 defa tekrar eden barışçı olma değerinin hepsi Aliya İzzet Begoviç ve Özgürlük Mücadelesi adlı metinde yer almıştır. Bu durum sosyal değerlere yer verme açısından bazı metinlere yoğunlaştığını bazı metinlerin ise değerler açısından zayıf kaldığını göstermektedir. Sosyal değerler açısından bakıldığında temalar arasındaki dengesiz dağılım, okuma metinlerinde de görülmektedir. Doğan ve Gülüşen (2011) ders kitaplarındaki değerlerin konulara göre düzensiz dağıldığını, 76 metnin ikisinde aynı metinde olmak üzere yedi, üçünde ise yine aynı metinde altı değer birden bulunduğunu belirtmektedirler. Ayrıca 9 metinde hiçbir değere yer verilmemiştir. Veriler, bu araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Ayrıca Ekinci Çelikpazu ve Aktaş (2011) da çalışmalarında metin seçiminde değerlerin iletimi açısından yerinde seçimler yapılmadığı, ders kitaplarında yer alan metinlerin seçilen temalarla uyum sağlamadığı ve aynı metinlerin değer iletimi açısından dengeli bir düzeyde beklenen titizlikle seçilmediği sonucuna varmışlardır.

Öneriler

Çalışmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir:

1. Araştırmada incelenen ders kitapları arasında sosyal değerlerin sıklığı açısından büyük farklılıklar vardır. Ders kitapları yazarları, bu farkı dikkate alarak kitaplardaki sosyal değerlerin düzenlenmesi konusunda gerekli tedbirleri almalıdırlar.
2. Ders kitaplarındaki temalar ve bu temalar doğrultusunda seçilen metinler sosyal değerlerin dağılımı açısından çok dengesizdir. Bu nedenle zorunlu ve seçmeli temalarla bu temalar bünyesinde bulunan metinler, sosyal değerler açısından yenden gözden geçirilmeli ve gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
3. İncelenen ders kitaplarında ulusal değerlerin sıklıkla, evrensel değerlerin çok az tekrar edildiği görülmektedir. Ders kitapları için seçilen metinlerde ulusal değerlerin yanında evrensel değerlerin de bulunmasına özen gösterilmelidir.
4. Sosyal değerlerin ders kitaplarındaki bazı metinlerde yoğunlaştığı, bazı metinlerde ise hiç sosyal değer bulunmadığı görülmektedir. Bu nedenle sosyal değerlerin metinlerdeki dağılımının daha dengeli olması sağlanmalıdır.

Kaynaklar

- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 9-27.
- Aktan, D. (2004). *Sosyal değerlerin okul yaşamında yer alma düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Allport, C. W., Vernon, P. E. ve Lindzey, G. (1960). *A study of values*. Boston: Houghton Mifflin.
- Aral, D. (2008). *Milli Eğitim Bakanlığı'nun hazırladığı 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atabey, D. (2014). *Okul öncesi sosyal değerler kazanımı ölçeğinin geliştirilmesi ve sosyal değerler eğitimi programının anasınıfına devam eden çocukların sosyal değerler kazanımına etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Atabey, D. ve Ömeroğlu, E. (2016). Okul öncesi sosyal değerler kazanımı ölçeğinin geliştirilmesi. *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 35, 101-135.
- Aydın, B. (2011). *Gelişimin doğası*. B. Yeşilyaprak (Ed.). Eğitim Psikolojisi içinde. Ankara: Pegem Akademi ve Yayıncılık.
- Aytekin, M. (2015). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarının değer iletimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Balcı, F. A. ve Yanpar Yelken, T. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 195-213.
- Bilis, P. (2011). *Çizgi filmlerde temsil edilen toplumsal değerler sistemi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bolat, Y. (2011). *Gazi Üniversitesi meslek yüksek okulu öğrencilerinin sosyal değerlere bakışları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bolat, Y. (2013). Bir değer ölçme aracı: çok boyutlu sosyal değerler ölçeği. *Turkish Journal of Education*, 2, (4), 13-27.
- Çapoğlu, E. (2014). *Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan değerler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çavuşoğlu, A. (2017). *Ayla Kutlu'nun Cadı Ağacı romanının sosyal değerler bakımından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çopur, E. (2018). *İlkokul 1. 2. 3. 4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değer analizi yaklaşımına göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin: Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demircioğlu, İ. ve Tokdemir, M. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6, (15), 69-88.

- Dinçer, B., Yavuz, A. ve Eren, S. (2019). Rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümü öğrencilerinin sosyal değer algıları ve eleştirel düşünme standartları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8 (4), 2300-2321.
- Doğan, Bahar ve Ayşe Gülüşen. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki (6–8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, (2), 75-102.
- Ekinci Çelikkpazu, E. ve Aktaş, E. (2011). MEB 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 6 (2), 413-424.
- Evrin, İ. ve Kafadar, O. (2004). İlköğretim sosyal bilgiler programının ve ders kitaplarının ulusal ve evrensel değerler yönünden içerik çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (3), 293-304.
- Fitcher, J. (1990). *Sosyoloji nedir?* (Çev: Nilgün Çelebi). Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences: International differences in workrelated index.php? option=com_gts &arama=gts&guid=TDK.GTS.52a049fccc7fc1.19820794.*
- Kahya, A. (2018). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin değerler eğitimi bakımından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karagöz, B. (2009). *Yapılandırmacı yaklaşıma göre ilköğretim 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karakuş, N. ve Deniz, B. (2019). Türk ve alman masallarında yer alan iletilerin kişisel gelişime katkı sağlayıcılık yönünden karşılaştırılması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8 (3), 1666-1686.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kılınç, F. (2013). *Çizgi filmlerdeki temel sosyal değerler: Pepee ve Pocoyo örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Külünkoğlu, T. (2010). *İlköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilettiği değerler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Olgun, C. K. (2008). *Nitel araştırmalarda içerik analizi tekniği*. Sosyoloji Notları, 66.
- Özen, Y. (2011). Değerlerin kişilik ve kimlik kazanımındaki rolü. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1, (4), 167-181.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1, (3), 217- 240.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. NY: The Free Press.
- Sapsağlam, Ö. (2015). *Anasınıfına devam eden çocuklara uygulanan sosyal değerler eğitimi programının sosyal beceri kazanımına etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Schwartz, S. H. (1992). *Universals in the content and structure of values: Theory and empirical tests in 20 countries*. M. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* içinde. New York: Academic Press.
- Spranger, E. (2001). *İnsan tipleri bir kişilik psikolojisi* (Çev: A. Aydoğan). İstanbul: İz Yayınları.

- Susar Kırmızı, F. (2014). 4. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12, (27), 217-259.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletği değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, (5), 763-779.
- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve var olması düşünülen sosyal değerler. *Türk Eğitim Dergisi*, 6, (2), 227-259.
- Türk Dil Kurumu (2019). *Genel Türkçe Sözlük*. Web: <http://www.tdk.gov.tr/values>. Newbury Park, CA: Sage.
- Yaman, H., Taflan, S. ve Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7, (18), 107-120.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, (1), 209-223.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H.(2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yumuş, S. (2017). *Orhan Kemal'in romanlarında sosyal değerler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Extended Abstract

The aim of this study is to determine the distribution of social values in the texts in the secondary school Turkish textbooks. The research is a descriptive study. The data source of the research consists of Turkish textbooks, which were recommended by the Ministry of National Education Board of Education and Training in 2018-2019 academic year. Of the 7 textbooks, which is subject to the research, a total of 168 reading texts were evaluated in terms of social values. In the study, a list of social values consisting of 20 items was used as a data collection tool. In order to prepare this list, firstly relevant sources were searched and a list of social values consisting of 42 items was obtained. The common values in the lists collected from the experts were determined and re-listed according to score superiority. According to this assessment, the number of social values in the range of 4-8 points was 20. In order to collect data, expressions in reading texts were matched with social values. Later, two researchers evaluated the reading texts in the textbooks and determined social values. In the last stage, the reading texts evaluated by two researchers were checked by the third researcher and final data were obtained.

The first result of the study is related to the distribution of social values according to class levels. Among the textbooks examined, in the textbook of 5th grade MEB publications 33; 6th grade Ministry of National Education textbook 19; 6th Grade Axis publications in the textbook 45; In the first textbook of 7th grade MEB publications 15; In the second textbook of 7th grade MEB publications 20; 7th Grade Course Support publications contain 19; In the textbook of 8th grade MEB publications, 55 social values were determined. According to this, the highest social value was found in the 8th Grade MEB publications textbook (f = 55). The least social value was found in the first textbook (f = 15) of the 7th grade MEB publications.

When we look at the frequency of social values in textbooks, it was determined that the most repeated values are patriotism (f = 26), national value (f = 26), traditions and customs (f = 22); the least repeated values were justice (f = 1), empathy (f = 1), self-esteem (f = 2), equality (f = 4), pacifism (f = 5), sensitivity (f = 5), honesty (f = 5), trust (f = 5), tolerance (f = 6), responsibility (f = 6), courtesy (f = 7), respect (f = 9).

In the study, the distribution of social values according to the themes in the textbooks was also evaluated. Accordingly, in the Turkish Curriculum, there is social value in the theme of virtues envisaged as compulsory (f = 49), in the national struggle and in the theme of Atatürk (f = 48) and in the theme of our national culture (f = 34). Other themes in the textbooks are rights and freedoms (f = 14), individual

and society (f = 12), personal development (f = 8), science and technology (f = 7), time and space (f = 7), citizenship (f = 6), children's world (f = 6), emotions (f = 4), reading culture (f = 3), communication (f = 3), health and sports, nature and universe, art themes (f = 1) social value.

Another result obtained from the study is related to the distribution of social values in reading texts in textbooks. The social values in the Ministry of National Education publications Turkish lesson in the textbook of 5th grade are distributed according to a total of 11 texts. The remaining 13 reading texts, social values were not revealed. The most valuable text among the social values is "Pigeon". In this text, trust (f = 1), solidarity (f = 1), helpfulness (f = 1), equality (f = 1), independence (f = 1) values were determined. Ministry of National Education Publications Turkish Lesson The social values in the texts of the 6th Grade Textbook are distributed according to a total of 12 texts. The remaining 12 reading texts social values were not revealed. Aziz Sancar is the most valuable text among the social values. In this text love (f = 1), respect (f = 1), national value (f = 3) values were determined. The social values in the texts of the 6th Grade Axis publications Turkish Lesson are distributed according to a total of 14 texts. It was not revealed social values in the remaining 10 reading texts. The most valuable text among the social values is "Gazelle's Helpers". In this text honesty (f = 1), solidarity (f = 3), trust (f = 1), helpfulness (f = 1) values were determined. Ministry of National Education Publications Turkish Lesson 7th textbook in the textbook (First Book) is distributed according to a total of 8 texts. Social values were not found in the remaining 16 reading texts. Vatan Epic is the most valuable text among the social values. In this text, patriotism (f = 6) was determined. The social values in the text of Ministry of National Education Publications Turkish Lesson 7th Grade Textbook (Second Book) are distributed according to a total of 9 texts. The remaining 15 reading texts, the social values were not revealed. The texts with the highest values among the social values are "Think of a World" (love f = 1, friendship f = 2, equality f = 1), "Dragonfly" (solidarity f = 1, traditions and customs f = 3); "Prosperous Women and Emin Petty Officer" (patriotism f = 1, benevolence f = 3). The social values in the text of the Course Support Publications Turkish Lesson 7th Grade Textbook are distributed according to a total of 11 texts. The remaining 13 reading texts, the social values were not revealed. Our responsibilities are the most valuable text among the social values. Sensitivity (f = 1), courtesy (f = 1), helpfulness (f = 1), responsibility (f = 1), honesty (f = 1) values were determined in this text. Ministry of National Education Publications Turkish Lesson 8th grade textbook text is distributed according to a total of 18 texts. The social values in the remaining of six reading texts were not revealed. "Aliya İzzet Begovic and the Struggle for Freedom" are the most valuable texts among the social values. Independence (f = 3), tolerance (f = 2) and pacifism (f = 5) values were determined in this text.